

Sant Marc de Cal Bassacs

Gironella

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Al sud-oest de la barriada de Cal Bassacs.
Emplaçament Accés per pista forestal que surt del carrer de darrera església Santa Maria de Cal Bassacs.

Coordenades:

Latitud: 42.0187
Longitud: 1.87695
UTM Est (X): 407018
UTM Nord (Y): 4652462

Classificació

Número de fitxa 08092 - 1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Romànic Modern Barroc Contemporani
Segle X/XVIII
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Observacions protecció: BCIL, núm. 1652-I, 09/07/2008
Número inventari si. IPA 3317
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Religios
Titularitat Privada
Titular: Bisbat de Solsona. Plaça Palau, 1. Solsona
Autoria de la fitxa Sara Simon Vilardaga
Data de registre de la fitxa: dt., 10/10/2017 - 02:00

Descripció

Església d'una sola nau que fou bastida adossada a una roca per la part de la capçalera, roca que actua a manera d'absis, i als peus, un porxo (o atri). L'església està orientada de sud-est a nord-oest, amb la porta d'ingrés al costat sud-est; la coberta de la nau és a dues vessants amb el carener en el sentit de la nau. L'actual temple és una estructura essencialment barroca (segles XVIII i XIX) però que mostra i aprofita restes d'estructures o fases anteriors. Pel que fa a la roca, aquesta s'ha interpretat com un antic eremitori (del segle X); exteriorment la roca té una forma més aviat piramidal, en la que destaca una petita finestra conformada per tres blocs monolítics, per la part interior, la roca ha estat excavada conformant un espai còncav, al qual s'accedeix per una obertura d'arc de mig punt i al fons, la finestra oberta a la part més o menys central; actualment l'espai acull l'altar. A la façana principal s'hi adossa un atri que protegeix l'accés al temple, es tracta d'una estructura amb un basament i barana de paredat de pedra i tres pilars de carreus que suporten la coberta, la qual és a doble vessant seguint l'orientació de la nau del temple; l'accés a l'atri és per uns graons. La nau està bastida amb un paredat conformat per murs de carreus i pedres de tall irregular amb cantoneres de carreus més aviat grans, escairats i polits; en els paraments s'observa la traça de diferents moments constructius. A la cantonera sud-oest de la façana principal hi ha un carreu amb la data 1749 inscrita. Als mur laterals de la nau destaca un gran contrafort a cada costat, el qual sembla que es degué construir poc després o en el moment d'alçar la nau de l'església i amb l'objectiu de contrarestar la força de la volta de la nau i del cor; un dels carreus dels contraforts té gravada la data 1852. Pel que fa a les obertures, la porta d'accés és una porta adovellada emmarcada per un guardapols i amb impostes també sobresortides, seguint la motllura del guardapols; en tres de les dovelles, a la clau i als salmers, destaca la presència d'uns grafitis incisos que representen tres castells o torres. La porta es considera un element reaprofitat de l'antic temple d'època medieval, segurament del segle XIV. Damunt la porta, més concretament per damunt la coberta del porxo, trobem dos ulls de bou i rematant la façana una petita finestreta; esmentar també que la façana principal és coronada per una senzilla espadanya d'una sola obertura que conté una petita campana. Les finestres dels murs laterals, una en cadascun, són emmarcades en brancals i llindes de carreus.

L'interior de la nau és cobert amb volta de quatre trams amb llunetes; els arcs torals descansen sobre falses pilastres. Als peus hi ha el cor suportat sobre dos arc escarsers de carreus de pedra, l'accés és a partir d'una escala de graons de pedra. El paviment de la nau és essencialment de maons, en el qual s'hi conserven la traça i les restes d'alguns elements localitzats en les excavacions arqueològiques, uns forats de pal i restes de murs.

Observacions:

A la part exterior de la roca, a la que s'adossa la nau de l'església, s'hi poden veure alguns encaixos i rebaixos.

A l'interior del temple, en part del mur més de ponent, s'hi pot veure un tros de pany de mur que s'ha deixat vist, sense revestiment, i que mostra un parament de carreus que es diferencia de la resta, sembla que poden ser restes del temple medieval.

Durant anys l'interior de la nau mostrava una fesomia diferent, la roca excavada era separada de la nau per un envà i era utilitzada com a sagristia.

Els goigs són cantats per Sant Marc, moment de celebració del vot del poble. Es desconeix l'origen exacte d'aquesta celebració; la primera referència escrita de la processó de Sant Marc es remunta al 1696, a Berga es documenta al 1687 la plaga de la llagosta i l'establiment del vot de pujar a Queralt per Sant Marc. Podria ser que d'aquesta època també dati l'origen del vot a Sant Marc a Gironella.

Història

Arquitectònicament, l'edifici que ha arribat als nostres dies és resultat de diverses fases constructives, per bé que el volum visible és essencialment d'època moderna i contemporània, del segle XVIII i XIX. La roca que conforma l'actual absis s'ha identificat com una estructura d'època pre-romànica, segurament d'entorn al segle IX-X, moment en que podria haver funcionat com a ermitori. Posteriorment, ja en època baix-medieval es degué construir una capella adossada a la roca, algunes referències la situen entorn al segle XIII, tot i que els resultats de excavacions arqueològiques indiquen al segle XIV; data que concordaria amb la porta d'accés, la qual s'ha dit que pot estar reaprofitada. En època més tardana, al segle XVIII, es degué modificar i reformar considerablement l'edifici medieval; un carreu d'una de les cantoneres de la nau té la data de 1749, possiblement testimoni del moment d'aquesta important obra de reconstrucció. En aquesta fase es degué ampliar i alçar la nau, a més de reformes en el seu interior. Posteriorment es degueren construir els contraforts existents a les façanes laterals, ja que s'hi pot veure la data 1853 inscrita en un dels carreus; aquesta actuació es degué realitzar per tal de suportar el pes de la volta i un nou arc que es va construir com a reforç del cor.

Les notícies conegudes sobre l'església de Sant Marc són escasses i es remunten a l'època moderna i contemporània. Cal esmentar que la devoció per Sant Marc si que es documenta ja d'antic, consten l'establiment d'un benefici sacerdotal i diverses deixes per misses en testaments dels segles XIV i XV. En la visita parroquial a l'església de Santa Eulàlia de Gironella del segle XVII no hi figura esmentada Sant Marc com a sufragània.

En data 11 de setembre de 1712 consta que es va reunir el consell general de Gironella (BUSQUETS, pp. 66) amb permís del batlle general, Joan Codina, i a petició del cònsol i de Mn. Joan Gironella, es proposà construir una casa per al beneficiat de Sant Marc (el mateix Joan Gironella), per tal d'augmentar la devoció. La proposta era construir una casa al costat de la capella per tal que hi habités i tingués cura de Sant Marc. Segons consta en la bibliografia (Busquets, 66), ja en un consell celebrat al maig del mateix any s'hi esmenta que la capella es trobava en males condicions, de fet, s'havia acordat la seva reconstrucció i ampliació. El consell acordà construir la casa, junt amb altres acords referents a la persona que hi hauria de viure. Tot i que segons figura en la documentació i referencia Busquets, calgué negociar la compra dels terrenys, ja que el propietari no s'hi avenia, finalment es va aconseguir un acord i signà la compra-venda. Les obres de reconstrucció de l'església degueren trigar una mica en realitzar-se, si coincideix amb la data que consta en un carreu d'una cantonera, el 1749. Segons cita la bibliografia (Busquets 66) també es va construir un retaule nou, amb data 1739, segons el llibre del Comú. Probablement es tracta del retaule barroc destruït durant la guerra civil, i que apareix reproduït en alguns goigs.

Al segle XIX consta que s'hi celebrava missa almenys un cop a la setmana, fins que es va fer l'altar dedicat al Sant a l'església de Santa Eulàlia, moment en que es passà a celebrar en aquest altar.

Bibliografia

- BUSQUETS I CASTELLA, J. (2005): La parròquia de Gironella: mil anys d'història. Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà i Centre d'Estudis musicals del Berguedà "L'Espill".
- BUSQUETS I CASTELLA, J. (2012): L'Església de Santa Maria de Cal Bassacs. Edita: Parròquia de Santa Maria de Cal Bassacs.
- BUSQUETS I CASTELLA, J.; MONTAÑA, D.; PUJOL, J.; SERRA, R.: (1999): Gironella. Notes històriques. Calaf: Edicions del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural El Vilatà del Berguedà, Col·lecció L'Escambell, núm. 12.
- GAVIN, J. M. (1985): Inventari d'esglésies. Núm. 17. Berguedà. Barcelona, Arxiu Gavin.
- S/A. (1993): Cent imatges per a la història: Gironella, 1885-1973. Gironella: Associació Cultural El Vilatà; col·lecció l'escambell, 4.
- SANTANDREU, M.D. (1983): "Els grafitis de Sant Marc de cal Bassacs" a El Vilatà, número 25.
- SERRA, R. et altri (1991): Guia d'Art del Berguedà. Berga, Ed. Consell Comarcal del Berguedà i Patronat

del Centre d'Estudis del Berguedà.

-SITJES i MOLINS, X. (1977): Les esglésies pre-romàniques del Bages, Berguedà i Cardener. Manresa, Caixa d'Estalvis de Manresa.

-VIGUÉ, J. i BASTARDES, A. (1978): El Berguedà. Monuments de la Catalunya Romànica 1. Barcelona, Artestudi Eds.

-VVAA (1985): Catalunya Romànica. XII. El Berguedà, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana.

-VVAA (1994): Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. El Berguedà, volum 5, Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

